

Eesti radioloogia suurkuju – professor Erich Kuus 90

Täna möödub 90 aastat ühe Eesti radioloogia suurkuju, professor Erich Kuusi sünnist.

Saabuva 90. sünniaastapäeva eel on Eesti Radioloogia Ühingu juhtkond soovinud juhtida tähelepanu, mälestada ja tunnustada väljapaistva akadeemilise ja erialase karjääriga endist kolleegi ja õpetajat prof. Erich Kuusi. Artiklis kajastuvad faktid ja eluloo kirjeldus kattuvad osaliselt varasemalt ilmunud 2014.a. Eesti Arstis avaldatud *in memoriam* artikli sisuga (Eesti Arst 2014; 93(10):606).

Autorid: Sulev Ulp, Sergei Nazarenko

Fotod: E.Kuusi perekonna arhiiv

Küsimus noorema põlvkonna radioloogidele 1991.a. asutatud ERÜ juubeliaastal:

kes on see mainekas Eesti radioloog, kes:

on nooruses tahtnud saada kirikuõpetajaks
on lõpetanud Tartu arstistudiumi *cum laude*, sooritades kõik 55 eksamit hindele „väga hea“
on tänapäevase radioloogia residentuuri alusepanijaid Tartus
on ainus, kes seni on olnud valitud Eesti Radioloogia Ühingu auesimeheks
on maailmas esimesena avaldanud aterosklerootilise maohaavandi röntgenipildi
on olnud Soome Radioloogia Ühingu kirjavahetajaliige
töötades 1960ndatel aastatel Rapla haigla röntgenoloogina, on pälvinud positiivset tähelepanu välismaal kuni USA-ni - tänu oma Ida-Saksamaal avaldatud publikatsioonidele

Vastus:

professor **Erich Kuus** (16.09.1931-14.09.2014)

* * *

Oma sünnilinnas Kohtla-Järve 1. Keskkooli lõpetamise järel astus Erich Kuus 1951. aasta veebruaris TRÜ arstiteaduskonda. Kolmanda kursuse talvel ta eksmatrikuleeriti, sest kõigest 5 hektari suurust talu pidanud ema-isa olid kuulutatud kulakuteks. Keerulisel ajal ei saanud ta jätkata arstiõpinguid ka väljaspool Eestit Leningradis. Kõõrditamise kartuses tuli asuda elama Lõuna-Eestisse. Vältimaks sõjaväkke kutsumist, astus ta 1954 aastal EPA-sse veterinaaria III kursusele, aga samal aastal re-immatrikuleeriti ta Tartu Ülikooli tudengiks.

Erich Kuus lõpetas arstiteaduskonna *cum laude* 1958. aastal, olles sooritanud kõik 55 eksamit hindele „väga hea“! Kogu stuudiumi vältel kuulus ta Üliõpilaste Teaduslikku Ühingusse. Kuuendal kursusel valminud võistlustöö Weltmanni reaktsiooni dünaamikast düsenteeriahaigetel. Töö pälvis ülikooli I auhinna ja Tartu linna rahalise preemia.

Pärast ülikooli lõpetamist suunati Erich Kuus röntgenoloogina tööle Rapla rajooni keskhaiglasse, kus ta töötas kohakaasluse alusel ka patoloogina. Raplas töötas ta 1974. aastani, olles töö kõrvalt valmis kirjutanud kandidaativäitekirja teemal „Tanniini kasutamine mao röntgenoloogilisel uurimisel“. Kandidaadikraad kinnitati 1967. aastal.

Raplas alustas Erich Kuus varase maovähi profülaktiliste uuringutega, uurides kokku üle 1000 inimese. Varast maovähki ja prekantseroosi avastas ta 1,5% juhtudest.

1968. aastal avaldas Erich Kuus esmakordselt maailmas ateroskleroetilise maohaavandi ehk erosiooni röntgenipildi, mis tekitas rahvusvaheliselt suurt vastukaja – Euroopa riikidest, aga ka USA-st ja Araabia maadest laekus kokku üle 40 separaadisoovi. Artikli käsikirjaline versioon koos avaldamislubadega on tuleviku tarbeks arhiveeritud TÜ digitaalarhiivis DSpace (vt. <http://hdl.handle.net/10062/73498>).

E.Kuus töötamas Rapla haiglas 1967/68 a. esimese Neodiagnomax tüüpi seadmega ENSV-s

1974. aastal kutsuti Erich Kuus röntgenoloogina tööle Tartu Vabariiklikusse Onkoloogiadispanserisse ja 1975. aastal assistendiks TRÜ sisehaiguste kateedrisse ning radioloogia ja onkoloogia kateedrisse. Samal ajal hakkas ta igapäevatöö kõrvalt kirjutama doktoritööd teemal „Seedetrakti ülemise osa bifaasiline kontrasteerimine. Uus röntgenkontrastvahend ja uurimismeetod.“, mille ta kaitses edukalt 1990. aastal Obninski Radioloogia Keskinstituudis. Tollal oli see ainuke instituut Nõukogude Liidus, kus oli kontrastainete uurimise osakond.

Oma doktoritöös lõi Erich Kuus välja kaks uut sümptomit, mis aitasid diagnoosida varast maovähki. Mao kaksikkontrastimisel tulid esile erosioonid, mis ilmsesid grupikaupa varase maovähi põletikuvallil, mille keskel oli vähierosioon. Teise uue sümptomina lõi ta välja nn. „sisekontuuri jagunemise sümptomi“, mis tekkis maoseina paksenemise korral ja millega oli isegi võimalik eristada põletiku ning endofüütse vähi puhul esinevat mao seina paksenemist. See andis võimaluse paremini röntgenoloogiliselt diagnoosida infiltratiivset maovähki, mis sinnamaani oli väga raske ja on tänaseni sageli diagnostiliseks probleemiks ka endoskoopilisel maouuringul. Ettekannetega oma töödest esines Erich Kuus rahvusvahelistel konverentsidel mitmel pool maailmas, s.h. lisaks Balti riikidele ka Soomes, Islandil ja Kreekas.

1982. aastal valiti Erich Kuus Soome Radioloogiaseltsi kirjavahetajaliikmeks.

1990 a. sai Erich Kuus professoriks ja TÜ radioloogia ja onkoloogia kliiniku juhatajaks. Emeriteerumisel 1997. aastal autasustati teda Tartu Ülikooli suure medaliga.

Erich Kuus oli Üleliidulise Röntgenoloogide ja Radioloogide Seltsi juhatuse liige ja on Eesti Radioloogia Ühingu aupresident. Tema sulest on ilmunud üle 50 teaduspublikatsiooni (enamik maovähi radiodiagnostikast) ja üks õpperaamat radiodiagnostika põhikoolitusest. Talle on omistatud kolm autoritunnistust.

Ülikoolis töötades pidas prof. Kuus oma põhiülesandeks teadustöö kõrval uue radioloogide põlvkonna väljakoolitamist. Lisaks kõrgelt hinnatud tööle õppejõuna tudengitega, juhendas ta radioloogide spetsialiseerumise kursust, mis esialgu oli vaid 5-kuuline! Sellest on tänaseks välja kasvanud 5-aastane radioloogia residentuur.

Prof. Kuus rakendas õppetöösse kõik kliiniku parimad spetsialistid ja kutsus Eestisse külalisõppejõude Soomest, Rootsist ja USA-st. Esiletõstmist väärib tema sõprus ja ühistegevus Floridas tegutsenud Eesti Radioloogia *Grand man* Jüri Kaudega ning Vilniuses tegutsenud Leedu radioloogia suurmehe Viktoras Mamontovasega.

Ülikoolis töötamise ajal juhendas ta kokku 170 radioloogi (s.o. praktiliselt suurema osa tänaste tegevradioloogide) spetsialiseerumist. Radioloogide paremaks koolitamiseks käivitati tema eestvõttel mitu koostööprojekti Soome ülikoolidega (Oulus, Tampere ja Helsingis), mis andsid meie noortele võimaluse täiend- ja jätkukoolituseks välismaal.

Erich Kuus korraldas koostöös Soome Kiirguskaitse Keskusega mitmetes (eeskätt Lõuna-Eesti) haiglates kiirgusalaseid mõõtmisi, fikseerides olemasoleva (sageli moraalselt vananenud) radioloogilise aparatuuri hetkeseisundi. Selle alusel oli võimalik kavandada plaane kiirgusohutuse ja radiodiagnostilise töö kvaliteedi parandamiseks.

Prof. E.Kuusi visa töö on kandnud vilja ja enamuse tema unistusi on täitunud - käesolevaks ajaks on mitmes laines uuendatud radiodiagnostiline aparatuur kogu Eestis ja meie tänased radiodiagnostika võimalused mitte enam ei jää alla, vaid juba paljuski ületavad meie skandinaavia kolleegide võimalusi! Tänu sellele on oluliselt paranenud uuringute kvaliteet ja patsientide ning personali kiirguslane turvalisus.

Prof. Kuusi kreedoks oli, et tema õpilased peavad jõudma kaugemale, kui tema ise jõudis. Eestis ongi sirgunud uus, edukas ja arenemisvõimeline radioloogide põlvkond, kelle töökaed on väga hinnatud mitte ainult Eestis vaid ka Soomes, Rootsis, Norras ja mujal maailmas.

Erich Kuusi juhendamisel spetsialiseerusid radioloogia erialal viimastes eriinternatuuri ja esimeste residentuuri rühmades tänaseks tunnustatud radioloogid kes töötavad kõigis Eesti raviasutustes ja kes juba oma erialase tegevuse algaastatel andsid olulise panuse nii oma eriala kui tänapäevase Eesti Radioloogia Ühingu toomisele XX sajandist XXI sajandisse.

Professor Erich Kuusi üheksakümnnendal sünniaastapäeval valgustavad mälestustuled tema viimset puhkepaika Tartu Pauluse kiriku krüptis.